

Motion till riksdagen 2005/06:U340

av **Lotta Hedström m.fl. (mp)**

Stopp för trafficking med människor – en global utvecklings- och rättighetsfråga

Motionen delad mellan flera utskott

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att trafficking är ett jämställdhetsproblem.¹
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om vikten av att män är med i arbetet mot prostitution och trafficking.¹
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att ett EU-direktiv upprättas i frågan så snart som möjligt.¹
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att bland de myndigheter som berörs inom EU förbättra kunskapen om och igenkännandet av trafficking.¹
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om EU-ländernas fördelning av ansvar och kostnader för beskydd i väntan på den juridiska processen.²
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att verka för ett EU fritt från prostitution.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att verka för att minska fattigdomen inom EU-länderna.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att låta utreda ”samtycke” vad gäller människohandelsbrott.¹
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om riktade informationsinsatser angående bl.a. hiv/aids-prevention.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att offer för trafficking skall kunna få permanent uppehållstillstånd.²

Fel! Okänt namn på

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att verka för att få alla europeiska regeringar att prioritera undertecknandet av överenskommelser och framför allt ratificera FN-konventionen.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att verka för gratis grundutbildning för alla flickor, tillgång till mikrolån och förenklade möjligheter till småföretagsamhet för kvinnor i bistånds- och partnerskapsavtal med EU:s grannländer.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om utbildning och undervisning för myndighetsutövare, domare, advokater och åklagare samt poliskåren om hur man upptäcker och handskas med förövare och offer i människohandel.¹
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om behovet av att främja tillkomsten av internationella uppförandekoder på olika nivåer för militärer och poliser som tjänstgör utomlands.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om behovet av att finna metoder för begränsning av filmer och digitaliserade framställningar av grovt sexualiserat våld och därmed minska påverkan på unga människors normer och värderingar.³
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att förmå myndigheter och offentliga aktörer att underlätta bokningar på hotell och konferensanläggningar som är fria från prostitution och pornografi.⁴
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att internationellt verka för en kriminalisering av könsköpare på det sätt som finns i Sverige, och att informera om vilka goda verkningar den lagstiftningen haft för att minska gatuprostitution och trafficking i vårt land.

¹ Yrkandena 1–4, 8 och 13 hänvisade till JuU.

² Yrkandena 5 och 10 hänvisade till Sfu.

³ Yrkande 15 hänvisat till KrU.

⁴ Yrkande 16 hänvisat till KU.

En modern form av slavhandel

Trafficking med människor är en modern form av slavhandel där sårbara grupper utnyttjas på ett cyniskt vis. Varje år forslas uppskattningsvis 600 000–800 000 kvinnor och barn mer eller mindre ofrivilligt över internationella gränser. I Europa beräknas 120 000 kvinnor och barn främst från Östeuropa vara indragna i handeln årligen. Men alla dessa siffror är blott uppskattningar och förmodligen betydligt högre i verkligheten. FN har talat om t.ex. 1–4 miljoner per år, och en siffra som nämns för Europa från 1996 ligger på 500 000, varav 90 procent för sexuella ändamål. Sverige är naturligtvis inte förskonat, men är främst ett transitland.

Inget land tycks gå fritt från mänsklig trafficking och dess mångfasetterade skadeverkningar. Vinsterna som genereras finansierar internationella brottsyndikat, uppammar statlig korruption och underminerar den allmänna laglydnaden. FN beräknar att vinsterna från trafficking tillsammans med organiserad brottslighet runt droger och vapen toppar den kriminella lönsamhetslistan.

Den brutala verkligheten för de inblandade i denna moderna slavhandel är att det oftast leder till prostitution, våldspornografiframställning, tvångsarbete, misshandel och våld. Offret kan köpas och säljas flera gånger om.

Könshandel – en jämställdhetsfråga

De mentala orsakerna till människohandel måste sökas i gamla patriarkala attityder där särskilt kvinnor, deras kön och deras sexualitet alltid har betraktats som mannens ägodelar och därmed som tänkbara handelsvaror. Könshandel reflekterar också ett nyliberalt tänkande där varje hörn av mänskligt liv och mänsklig verksamhet kan exponeras för marknadens logik.

En nyckelförklaring till traffickingfenomenet är bristen på ekonomisk och social jämställdhet mellan könen. Det är därför viktigt att förbättra utbildningsmöjligheterna, särskilt för kvinnor, och skapa bättre levnadsutsikter och utkomstmöjligheter för dem. UNDP:s senaste rapport om *Human development* liksom rapporten från *The World Social Situation: The inequality predicament* pekar på hur ökade ekonomiska skillnader mellan länder och världsdelar främst drabbar kvinnor.

Handeln har således sitt ursprung både i fattigdomsproblematiken, efterfrågan från köpstarka kunder/konsumenter i väst, i handelns lönsamhet för handlare och agenter och i kvardröjande patriarkala värderingar.

Mäns ansvar och delaktighet i arbetet

Om det inte finns någon efterfrågan på prostituerade skulle problemet inte finnas, men så länge framför allt män köper sex har vi ett stort problem. Män

Fel! Okänt namn på

måste börja ta ett ansvar och vara delaktiga i arbetet mot trafficking. Om män inte deltar kommer det nog inte att ske någon förändring heller. Ett stort problem är just de tysta männen, män som inte tar ställning. Deras tystnad riskerar att tas för ett medgivande till de män som köper sex, att det faktiskt inte är något fel att köpa sexuella tjänster och att utnyttja en människa i en utsatt situation. Män måste våga ta ställning mot köp av sexuella tjänster. Regeringen bör i olika internationella sammanhang påpeka vikten av att män är med i arbetet mot prostitution och trafficking.

Internationellt samarbete

Angreppssättet för att upptäcka, motverka och rehabilitera människor i sexslavhandel måste vara flerdimensionellt och multisektoriellt. Vi måste kraftfullt öka samarbetet och solidariteten mellan länder för att hitta effektiva vägar och rutiner för dessa tre delar: upptäcka, motverka och rehabilitera. Särskilt stor blir den utmaningen inom EU där den uttalade ambitionen är att öppna gränser och underlätta rörlighet även för människor. Handelns gränsöverskridande karaktär och organisation medför att åtgärder måste vidtas på alleuropeisk nivå. Miljöpartiet har därför ställt sig bakom EU:s arbete på området, och står bakom arbetet med att reglera trafficking också i form av direktiv. Men samtidigt kräver vi bättre skydd för de utsatta kvinnorna. Miljöpartiet efterlyser ett fördjupat internationellt samarbete mellan, i det här fallet, EU-ländernas myndigheter för att jobba utifrån gemensamma riktlinjer vad gäller kunskap om offrens situation och om fördelning av ländernas ansvar, liksom för kostnader för beskydd i väntan på den juridiska processen.

I centrum för ansträngningarna står FN:s tilläggsprotokoll om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn, (Palermoprotokollet) till FN:s konvention mot gränsöverskridande och organiserad brottslighet. Konventionen delar in arbetet i tre faser: förebyggande, lagstiftning och skydd av offren.

Vidare finns också Cedaw, kvinnorättskonventionen, liksom barnkonventionen, två av FN:s sex stora människorättskonventioner. Dessa båda behandlar likaberättigande för kvinnor och barn. Informationen om att de här två finns behöver spridas mycket mer, framför allt i fattiga länder.

Andra legala internationella instrument är OSSE-deklarationen från 2002, Barents-deklarationen från 2003, rapporten från FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter till Ecosoc, samt slutligen EU:s direktiv i frågan.

Ett antal andra FN-organ, enskilda organisationer och nätverk, exempelvis UNDP, Unicef, UNODC-CP, ILO, Unifem, UNFPA, Interpol, Europol, Ecpat, Care, Human Watch och La Strada är involverade och verkar var och en på sitt sätt mot sexslavhandeln.

Bekämpa prostitutionen och fattigdomen

EU-länderna är eniga om att handeln med kvinnor och barn för sexuell exploatering ska stoppas. Men trots allt detta engagemang, alla dessa aktörer och alla dessa ambitioner i beslutsdokument och resolutioner, blir situationen inte bättre, utan snarare sämre, både inom EU och ute i världen. Kvinnor och barn från hela världen fraktas för ovärdiga ändamål in i Europa av hänsynslösa människor, och myndigheterna är oförmögna att ge en samlad och resolut motreaktion för att stoppa denna lönsamma, men djävulska hantering. Men paradoxalt nog, trots den relativa enigheten inom EU, kan vi se en politisk utveckling i flertalet EU-länder som arbetar i motsatt riktning, nämligen för en ökande legalisering av prostitution. Miljöpartiet menar att regeringen kraftfullt i EU bör verka för ett prostitutionsfritt EU. Forskning om prostituerade kvinnors bakgrund visar dessutom att de nästan alltid varit utsatta för traumatiska händelser och inte prostituerar sig av ”fri vilja”. Att vara till salu är att få sina mänskliga rättigheter och sitt människovärde kränkt. Att reducera kvinnor till handelsvaror är en kränkning av hela mänskligheten.

En av bakgrundsfaktorerna till trafficking är som vi nämnt ovan fattigdomen. Många människor inom Europa lever under stor fattigdom, både kvinnor, män och barn. Denna fattigdom är en grogrund för trafficking. Miljöpartiet menar att regeringen bör verka för att minska fattigdomen inom EU:s medlemsländer och inte minst i grannländerna till EU.

Det behövs ett politiskt angreppssätt som förenar respekten för varje individ med adekvat reglering och som samtidigt främjar millenniemålens fattigdomsbekämpning samt bibehåller möjligheten för stor personlig rörelsefrihet. Utbyten över gränserna utan exploatering borde vara målet för världens migrationspolitik.

I grunden kränker människohandeln de grundläggande mänskliga rättigheterna till liv och frihet från slaveri.

Svensk lagstiftning

”Samtycke”?

Sedan några år tillbaka är människohandel för sexuella ändamål kriminaliserat i Sverige. För att brott ska anses föreligga ska kvinnan ha utsatts för tvång, vilseledande eller annat otillbörligt medel. Avser handeln en person under 18 år föreligger alltid brott, oavsett om dessa medel använts. Miljöpartiet anser att handeln, oavsett kvinnans ålder, ska kriminaliseras oaktat om kvinnan vilseletts, tvingats eller utsatts för andra otillbörliga medel eller om hon ”samtyckt”. Vi vill att fokus ska placeras på handlarna/agenterna, deras våldsutövning och kriminalitet – inte på kvinnan. Den insikt som verkar saknas är att kvinnor och barn i gränsöverskridande sexhandel i princip utan undantag är i beroendeställning och inte agerar utifrån fritt val och fri vilja.

Fel! Okänt namn på

Kvinnorna befinner sig oftast i en ohållbar social och ekonomisk situation i sina hemländer.

De är lätta offer för löften om ett bättre liv och snabba pengar. De kanske känner till villkoren, men ser ingen annan utväg. Väl i Europa är de fast i handlarnas nät av beroende, hot och våld. De befinner sig illegalt i ett främmande land, utan språk och rättigheter och fräntas oftast sina pass. Handlarna binder dem vid fiktiva ekonomiska skulder. De riskerar misshandel och död om de inte gör som de blir tillsagda eller om de försöker ta sig ur situationen. De är ensamma, sårbara, ofria och rädda.

När de väl blivit utsatta för sexuell exploatering vågar många inte heller längre återvända hem av risk för repressalier, men även på grund av att de kan förvänta sig förakt och fördömanden. Deras självbild och andras syn på dem riskerar att bryta ned dem. Risken för att de dövar sig med droger är uppenbar. Att medvetet skapa ett drogmissbruk kan dessutom vara ett effektivt sätt för handlaren/hallicken att ytterligare binda upp kvinnan.

Kvinnornas situation förvärras än mer av att de ofta köps och säljs vidare i flera led. De är förbrukningsvaror med kort hållbarhetsdatum.

Under dessa förutsättningar är det cyniskt att hävda att kvinnans påstådda "samtycke" medför att brott inte föreligger. Frivillighetsargumentet förutsätter att dessa kvinnor har ett val. Kvinnorna kan dock mycket väl själva anamma frivillighetsargumentet i ren desperation och rädsla på grund av omständigheterna. Miljöpartiet ser dessutom en stor risk för att dessa kvinnor kommer att avtvingas ett "samtycke" genom hot, våld eller påtryckningar. Hennes "samtycke" kan handlarna sedan använda emot henne. Dessa kvinnor kan svårligen vända sig till polis eller myndigheter på grund av att de är illegala, instängda, inte talar landets språk eller inte känner till landets lagar och sina rättigheter. Lyckas kvinnan trots allt anmäla handeln, kommer hon och hennes eventuella samtycke att nagelfaras av polis och domstol. Hon kommer med största sannolikhet att utsättas för hot om repressalier ifall hon vittnar emot sina handlare. Efter rättegången kommer hon, om hon inte har asylskäl, att sändas hem. Väl hemkommen kan man knappast förvänta sig att rättsväsendet där skyddar henne.

Miljöpartiet anser därför att människohandelsbrott alltid ska föreligga även om kvinnan påstås eller själv hävdar att hon "samtyckt". Vi anser att fokus för kriminalitet måste läggas på handlarna och inte på kvinnorna.

Folkhälsoproblem

Trafficking ger även svåra problem för människors hälsa, såsom sexuellt överförbara sjukdomar, drogberoende och kroppsskador, och dessa problem har ökat. Enligt en FN-rapport är särskilt kvinnor drabbade och hiv/aids har idag blivit en klart feminiserad sjukdom. Bland de 37,2 miljoner smittade vuxna är ökningen störst bland kvinnor, eftersom de är mer mottagliga för hivinfektion än vad män är. Det är av stor vikt att de kvinnor och män som är prostituerade får kännedom om de hälsorisker som de utsätts för. Informat-

ionskampanjer bör fokuseras kring de idag välkända rutterna och huvudleder vad gäller människohandeln för sexuella ändamål. Regeringen bör ges till känna att det finns ett behov av att öka riktade informationsinsatser kring de hälsoproblem som riskerar att uppstå i och med trafficking.

Uppehållstillstånd m.m.

1 oktober 2004 trädde bestämmelsen i utlänningslagen (1989:529) 2 kap. 4 § i kraft, vilket gör det möjligt för vittnen och offer för sexslavhandeln att beviljas tidsbegränsat uppehållstillstånd när det anses befogat, såsom vid förundersökning och huvudförhandling i brottmål. Att enbart få tidsbegränsat uppehållstillstånd är enligt Miljöpartiet inte tillräckligt. Den som utsatts för sexuell exploatering ska kunna beviljas flyktingstatus och permanent uppehållstillstånd med stöd av Genèvekonventionen. Det ska därmed kunna ses som ett led i det strukturella våldet mot kvinnor, vilket innebär ett erkännande av att offret för denna handel är utsatt för politisk förföljelse på grund av kön.

Utbildning och mikrolån

Eftersom det är uppenbart att offer för trafficking kommer från grupper med svåra levnadsomständigheter och/eller från länder som ofta har hög arbetslöshet är just betydelsen av alternativa försörjningskällor en av de viktigaste åtgärderna för att komma till rätta med orsaken till sexslavhandeln. Inom biståndsområdet och inom ramen för ett fördjupat Europasamarbete menar Miljöpartiet därför att det är en högprioriterad uppgift att målinriktat arbeta för arbetstillfällen som är lätt tillgängliga för kvinnor i riskzonen för prostitution och människohandel, både på landsbygden och i städerna.

I det sammanhanget bör särskilt tillgången till startkapital för eget småföretagande observeras som en nyckelfaktor. Erfarenheter inom biståndsvärlden och landsbygdsutvecklingskretsar från vad tillgången till enkla lån till låg kostnad och för relativt små lånebelopp innebär, gör att tillgången på sådana s.k. mikrokrediter intar en särställning. Vi menar att det är en angelägen uppgift att i bistånd och i EU:s grannskapsprogram särskilt verka för att säkra åtgärder som dessa.

Utbildning av personer inom rättväsendet m.fl.

Miljöpartiet anser att det är av stor vikt att berörda personer inom rättsväsendet och polisen får fortsatt utbildning kring trafficking. Rikskriminalpolisen skriver själv i en rapport angående *Handel med kvinnor* från 2003: "Poliser

Fel! Okänt namn på

behöver få fortsatt utbildning i hur dessa ärenden ska utredas men även mer kunskap om kvinnor i prostitution, om hur de ska bemötas och om intentionerna med sexköpslagen. I utbildningen bör även ingå diskussioner om etik och moral.” Utbildningsinsatser behövs även för personal vid gränskontrollerna för att få in ytterligare information därifrån.

Det finns ett behov av att utforma en handbok eller riktlinjer för rutiner och vilka åtgärder som ska vidtas när människohandelsbrott har blivit begånget, inte minst angående bemötandet av människohandels offer. Detta gäller såväl nationellt i kontakterna med Migrationsverket, socialtjänsten m.fl. som internationellt, då det kan bli fråga om att utbyta information, involvera ett annat lands polis i brottsutredningen eller liknande.

Att polisen får fortsatt utbildning bör regeringen ges till känna.

Uppförandekoder vid utlandstjänstgöring

Flera rapporter pekar på att det finns ett samband mellan väpnade konflikter, internationella fredsstyrkor och prostitution och människohandel. Nämnas kan Unifems arbete, Elisabeth Rehns *Women, War and Peace* och Kofi Annans *In Larger Freedom* från i år. Betingelserna för trafficking med människor finns i samhällen som befinner sig i konflikt eller interna oroligheter, liksom på plaster dit militärer i internationella missioner skickas. Det är därför alarmerande att finna att överallt där det finns militära posteringar i världen, även de som är utsända av FN, ökar automatiskt antalet prostituerade och hiv/aids-offren.

Svensk militär och polis som deltar i fredsbevarande uppdrag lyder under svensk lagstiftning. Det innebär att t.ex. sexköpslagen gäller för dem även när de befinner sig utomlands. Nu pågår ett arbete för att ta fram uppförandekoder som bl.a. Försvarsdepartementet, UD, Kvinna till kvinna och Sida deltar i.

Frihet från könsförtryck

Fortfarande sker en objektifiering av framför allt kvinnors kroppar men även av mäns och våra gemensamma/offentliga rum är i hög grad sexualiserade.

Många, i synnerhet unga människor, ser mycket på film och andra digitala framställningar som innehåller sex och våld och även ett grovt sexualiserat våld. Det är inte bara i filmer som det serveras en stereotyp sexualitet utan även på diverse porrsajter på Internet. Att detta påverkar människors syn på sex är vi övertygade om, och därför bör regeringen se över hur unga människors syn på sex påverkas av att de ser filmer etc. med grovt sexualiserat våld och pornografi. Utförligare information finns i Miljöpartiet de grönas motion *Barn i vår tid*.

Miljöpartiet ser det som angeläget att hotell och konferensanläggningar är fria från prostitution och tv-kanaler som sänder kvinno- och mansförnedrande

pornografi. De offentliga rummen bör vara fria från sexualisering och könsförtryck. Regeringen bör verka för att finna åtgärder så att det underlättas för myndigheter och andra offentliga/statliga och helst även kommunala aktörer att finna och boka hotell och konferensanläggningar som är fria från prostitution och pornografi.

Kriminalisering av sexköp

Sexköpslagen som kriminaliserar könsköp för köparen/"torskens", trädde i kraft 1999. Sedan dess har Rikspolisstyrelsen fått många förfrågningar om hur lagen fungerar, både från Sverige och från stora delar av världen. I Finland och Frankrike överväger man att följa den svenska modellen, men en del länders representanter anser bakvänt att vår strikta lagstiftning gör att de istället får "ta emot" ännu fler i traffickinghandeln. I en rapport från Rikspolisstyrelsen framgår tydliga indikationer på att sexköpslagen har haft positiva effekter på människohandeln. Sverige anses inte längre vara en bra marknad, till skillnad från Danmark, Norge, Tyskland, Holland och Spanien som är mer attraktiva målorter för människohandlare och hallickar.

Sexköpslagen har även haft en positiv verkan på gatuprostitutionen. Socialstyrelsen har i uppdrag att följa upp lagen och i den senaste rapporten från 2003 anses omfattningen av gatuprostitutionen vara betydligt mindre nu, än innan sexköpslagen infördes. Antalet kvinnor i gatuprostitution har minskat totalt sett med 30–50 procent och nyrekryteringen har nästan helt avstannat (Ekberg 2004). Dock är man osäker på omfattningen av den s.k. dolda inomhusprostitutionen. Det har förekommit kritik att gatuprostitutionen enbart gått under jorden och flyttat in i lägenheter och hotell. Men trots den kritiken anser Miljöpartiet att den fyller sin funktion väl och att de svenska erfarenheterna är väl värda att spridas. I internationella sammanhang bör den svenska regeringen försöka påverka att sexköp kriminaliseras och informera om de goda verkningar som lagen medfört i Sverige.

Stockholm den 4 oktober 2005

Lotta Hedström (mp)

Gustav Fridolin (mp)

Ingegerd Saarinen (mp)

Mona Jönsson (mp)